

KESKI-SUOMEN JÄRJESTÄMISSUUNNITELMA – MONIKULTTUURISUUS JA KOTOUTUMISTYÖ ERI PALVELUISSA

Monikulttuuristen järjestöjen ja kotoutumistyön verkoston (MOVE) lausunto Keski-Suomen maakunnan järjestämissuunnitelman yleisen osan ensimmäiseen versioon.

Tämä lausunto on koottu yhteistyössä eri kansalaisjärjestöjen ja yksittäisten henkilöiden kanssa. Suurin osa lausunnon kommentaiteista on kerätty järjestämässämme keskusteluillassa 14.2.2018.

Sisältö:

- Johdanto
- Monikulttuurisuus maakunnan eri palveluissa
- Osallisuussuunnitelma
- Kotoutumispalvelut
- Maakunnan ohjaus- ja neuvontatehtävät ja Sotokeskus-palvelut
- Lasten, nuorten ja perheiden palvelut
- Seksuaaliterveys- ja kasvatus
- Työllisyys ja yrittäjyys
- Asiakkuuksien hallinta
- Maahanmuuttajajärjestöt
- Kieli ja tulkkaus
- Monikulttuurisuus ja maahanmuutto kokonaisuutena
- Tiivistelmä

Johdanto:

Keski-Suomen järjestämissuunnitelman ensimmäinen luonnos on lähtenyt yleiseen ideointiin. Maahanmuuttopalvelut, jotka kuuluvat kasvupalveluihin, on suunnitelmassa tiivistetty muutaman kappaleeseen. Siinä todetaan, että: *”Maahanmuuttopalveluilla edistetään maahanmuuttajien kotoutumista sekä eri väestöryhmien keskinäistä vuorovaikutusta, tukemalla ja kannustamalla maahanmuuttajia osallistumaan aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan.”*

Maahanmuuttajien palveluita tarjotaan tarpeen mukaisesti maahanmuuttajien arkiympäristössä sotekeskusten yhteydessä ja ne tuottaa maakunnan liikelaitos, joten palvelut kuuluvat ei-valinnanvapauden piiriin. Järjestämissuunnitelmassa on tiivistettynä palvelut, joita tarjotaan kotoutumisaikana, mutta kotoutumisajan jälkeen monet maahanmuuttajat ovat vielä heikossa asemassa esimerkiksi työmarkkinoilla, koulutukseen pääsemisessä sekä osallisuudessa, joka on tämän suunnitelman yksi painoarvo. Jos maahanmuuttopalveluita tarjoaa ainoastaan maakunnan liikelaitos, miten näkyy valinnanvapaus ja oma osallisuus maahanmuuttajien kohdalla?

Vaikka maahanmuuttaja- ja kotoutumispalvelut on mainittu järjestämissuunnitelmassa vain yhdessä kohtaa, **tulee maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus silti ottaa huomioon osana muita palveluita**, koska kotoutumisajan jälkeen maahanmuuttajat jatkavat yleisten palveluiden piiriin.

Kotoutumispalveluissa on mainittu tulkkauspalveluiden käytöstä, joka on todella tärkeää, mutta se edelleen rajoittuu vain kotoutumisaikaan. **Kielikysymykset ja tulkkauspalvelu** ovat punainen lanka, jonka kautta tulee tarkastella kaikkia järjestämissuunnitelman osa-alueita, jotta valinnanvapaus, vuorovaikutus ja osallisuus voivat toteutua myös maahanmuuttajien osalla.

MONIKULTTUURISUUS MAAKUNNAN ERI PALVELUISSA

Palveluiden järjestämistä ohjaavissa yleisissä tavoitteissa sanotaan, että *väestöä tulee kannustaa omatoimisuuteen sekä vastuunottamiseen omasta ja läheistensä hyvinvoinnista*. Osallisuudelle ja sosiaalisten verkostojen vahvistamiselle on annettu suunnitelmassa suuri painoarvo kuin myös luonnollisesti valinnanvapaudelle. Jotta osallisuus ja valinnanvapaus toteutuisivat myös maahanmuuttajien kohdalla, tulee maahanmuuttajien erityisyys kohderyhmänä ottaa huomioon kaikissa maakunnan palveluissa. Järjestämissuunnitelmassa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, kuinka järjestetään konkreettisesti riittävästi vaikuttamisen ja osallistumisen keinoja ja väyliä maahanmuuttajille, etnisille vähemmistöille ja monikulttuurisille perheille.

Osallisuussuunnitelma

Maakunnan järjestämissuunnitelman luonnoksessa sanotaan, että *”kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien takaamiseksi laaditaan erillinen osallisuussuunnitelma. Jokaisella maakunnan asukkaalla ja yhteisöllä on mahdollisuus vaikuttaa suoraan päätöksentekoon, palveluiden suunnitteluun, seurantaan ja ideointiin.”*

Suunnitelmassa mainitaan, että maakuntaan perustetaan lisäksi nuorisoneuvosto, vammaisneuvosto ja vanhusneuvosto. Maahanmuuttaja- tai monikulttuurisuusneuvoston perustamista ei ole suunnitelmassa otettu huomioon, vaikka Jyväskylään samankaltaista neuvostoa on yritetty saada jo useamman vuoden ajan. Järjestämissuunnitelmaan tulee kirjata myös monikulttuurisuusneuvoston perustaminen tai vastaavan kumppanuuspöydän luominen, jonka kautta saadaan maahan muuttaneiden näkemykset esille, edistetään osallisuutta sekä tarjotaan mahdollisuus vaikuttaa.

Järjestäjän tulee huolehtia maahanmuuttajaneuvoston, -foorumin tai -verkoston olemassaolosta. Tässä neuvostossa tulee olla sekä monikulttuurista työtä tekeviä, että itse maahanmuuttajia. Päättäjien osallistuminen neuvoston tapaamiseen on välttämätöntä, jotta neuvoston viesti päätyy maakuntavaltuustoon asti.

Kotoutumispalvelut

Maakuntaan tulee kotoutumispalvelut, jotka on tarkoitettu humanitaaristen syiden perusteella maahan tuleville kolmeksi ensimmäiseksi vuodeksi. Kotoutumispalveluiden tulee olla osallistavia, kunnioittavia ja tasavertaisia kaikille sen asiakkaille. Toistuvuus, tulkattavuus ja ymmärrettävyys tulee ottaa kotopä:ssä huomioon. Ihmiset jotka tulevat eri kulttuurista, kielestä ja yhteiskunnasta eivät pysty yhden tai kahden selostuksen perusteella hahmottaan suomalaista yhteiskuntaa ja sen palveluita. Neuvontaa ja ohjausta tulee tarjota toistuvasti ja pitkäjänteisesti.

Kotoutumispalveluissa pitää lisätä asiakasosallisuutta vahvistavia keinoja asiakasryhmän erikoistarpeiden mukaisesti sekä tiivistää yhteistyötä paikalliseen järjestökenttään. Tämä onnistuu

muun muassa vahvistamalla kotoutumisavustajien käyttöä. Maahanmuuttajille suunnattavassa tuessa on huomioitava aika myös kotoutumisajan jälkeen, jotta sen jälkeen ei kukaan joutuisi yksin tuuliajolle.

Kotoutumispalveluiden asiakkaila on ollut laajat palvelut, mikä on hyvä. Kuitenkin, Jyväskylän väestöstä 4,7 % on maahanmuuttajia ja vain yksi prosentti näistä on kotoutumispalveluiden asiakkaita. Suurin osa Suomessa olevista maahanmuuttajista ei ole tullut tänne pakolaisina tai turvapaikanhakijoina, vaan esimerkiksi työn tai opintojen perässä tai perhesiteiden kautta. Maakunnan tulee huolehtia, että myös muiden kuin kotoutumispalveluihin oikeutetut henkilöt saavat riittävän tuen ja avun. Yli kolme vuotta Suomessa olleilla ja muista syistä maahan tulleiden kohdalla tulee huomioida tulkkauspalvelut, työntekijöiden osaaminen ja asiakkaiden osallisuus.

Maakunnan ohjaus- ja neuvontatehtävät ja Sotokeskus-palvelut

Maakunnan järjestämisvastuulla ovat ohjaus- ja neuvontatehtävät. Näiden tehtävien keskeisiä periaatteita asiakkaiden kannalta ovat järjestämissuunnitelman mukaan *matala kynnys, ympärivuorokautinen saavutettavuus, yhteydenoton helppous ja yhdenvertaisuus*. Tarkoituksena on, että kaikkiin maakunnan järjestämisvastuulla oleviin palveluihin saa yleistä ohjausta ja neuvontaa samasta numerosta tai asiointiportalista.

Sotokeskus-palveluiden tavoitteena on mahdollisuus saada valitsemastaan sotokeskuksesta kaikki sellaiset sotien vastaanottoluontoiset palvelut, jotka eivät edellytä sairaalaympäristössä tehtäviä tutkimuksia ja hoitoja. Kyseiset palvelut pitäisi saada joka päivä klo 8-18. Sotakeskusten tulee lisäksi tarjota asiakkailleen yksilöllisiä palveluita. Kaikilla maakunnan asukkailla on mahdollisuus saada oman sotokeskuksen tekemä hoidontarpeen arvio puhelimitse klo 8-18 välisenä aikana. Tämä voi pahimmillaan tarkoittaa tulkkauspalveluiden tarpeen räjähdysmäistä kasvua, mikäli halutaan taata maahanmuuttajien täysi yhdenvertaisuus ohjauksessa ja neuvonnassa.

Tulkkauksia tulee olla saatavilla silloin, kun on sen tarve. Tällä hetkellä nk. "tulkkauuspäivystystä" on tarjolla vain kotoutumispalveluissa. Maakunnan tulee mahdollistaa tarvittavat tulkkauspalvelut reaaliajassa sotakeskuksissa. Niissäkin tilanteissa, joissa asiakas olisi kotopalveluiden piirissä tulee tulkkauksen tarpeesta huolehtia sotakeskuksessa sen sijaan, että tulkkaus ulkoistettaisiin maakunnan kotopalveluille. Järjestäjän ja tuottajan tulee huolehtia tulkkauksen saatavuudesta ja toimivuudesta.

Sairaanhoidossa, aikuissosiaalityössä, perhetyössä ja lastensuojelussa ja jopa käännytystilanteissa tulee huomioida asiakkaiden osaaminen ja osallisuus. Asiakas voi osallistua vain yhteisellä kielellä ja riittävällä ymmärryksellä. Järjestäjän ja tuottajan on omissa rooleissaan taattava tämän mahdollistaminen. Palveluissa tulee edellyttää asiantuntevaa ja ymmärrettävää palvelunohjausta.

Ohjaus- ja neuvontapalveluissa on otettava huomioon myös ne asiakkaat, jotka eivät osaa käyttää digipalveluja sekä luku- ja kirjoitustaidottomat. Yhdeksi ongelmakohtaksi voi muotoutua se, että suurin osa nykyisistä digitaalisista palveluista on pelkästään suomeksi ja ruotsiksi. Siksi kysymmekin, että kun eri toimintaelementtejä siirretään digipohjalle, niin voisiko sen ajatella kokonaisvaltaisesti ja useilla eri kielillä?

Palveluohjauksen tarkoituksena on, että maakunnan vastuulla olevat palvelukokonaisuudet integroituvat palveluohjauksen tuella asiakkaan näkökulmasta yhdeksi kokonaisuudeksi. Tällä varmistetaan myös asiakkaiden yhdenvertaisuus. Työkaluna yhdenvertaisuuden varmistamiselle on yhdenmukaisen palveluntarpeenarvioinnin mallintaminen ja ohjeistus koko maakunnan alueella. Tämä voi olla mahdollista kantaväestön suhteen, joilla on tietoa eri palveluista ja yhteiskunnan toiminnoista kielitaidosta puhumattakaan. Maahanmuuttajien osalta yhden kokonaisuuden saavuttaminen voi olla vaikeampaa kielellisten seikkojen sekä yhteiskunnallisen tiedon puuttumisen vuoksi. Tällöin palveluohjauksessa tulisi ottaa huomioon toistuvuus tulkittavuus ja ymmärrettävyys. Asiakkaan on pystyttävä ymmärtämään, mitkä kaikki palvelut hänelle kuuluvat.

Monikulttuuriset järjestöt ovat pitkään olleet mukana täyttämässä nykyisen järjestelmän palveluohjauksen riittämättömyyden muodostamaa rakoa. Maahanmuuttajajärjestöjen joukosta nouseekin seuraavia kysymyksiä:

1. Kuinka uudessa maakunnassa saadaan järjestöt mukaan auttamaan ja tukemaan maahanmuuttajia palveluiden ja oikeuksien osalta?
2. Miten huomioidaan ja otetaan käyttöön muualta muuttaneiden kokemusasiantuntijuus ja heidän osaamisensa?
3. Miten valinnanvapaus toteutuu monikulttuurisuuden ja maahanmuuttajien näkökulmasta?

Lasten nuorten ja perheiden palvelut

Yhdymme lausunnossamme LAPE:n kommentointiin järjestämissuunnitelmasta. Samalla olemme vahvasti sitä mieltä, että järjestämissuunnitelmaan on lisättävä yhdenvertaisuuden ja monikulttuurisuuden arviointi.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa vertaistuen mahdollistaminen on keskiössä. Maakunnassa tulee toimimaan perhekeskusverkostoja, jotka kokoavat yhteen alueiden lasten ja perheiden kanssa toimivia varhaisen tuen sekä erityistason palveluita. Perhekeskustoiminnassa toimijana mainitaan myös järjestöt. Tämä on mahdollisuus monikulttuurisille järjestöille tulla tarjoamaan vertaistukitoimintaa monikulttuurisille lapsille, nuorille ja perheille. Haluamme että perhekeskusverkostojen yhteydessä asetetaan kriteeriksi vertaistuen mahdollisuus kulttuurisesta näkökulmasta. Tämä tulee huomioida myös tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnassa. Maakunnan tulee huolehtia asiakkaiden ohjaamisesta järjestöjen toiminnan piiriin sekä järjestöjen edustajien osallistumisesta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitteluun ja koordinaatioon.

Järjestämissuunnitelmassa ehdotetaan, että perhekeskusverkostojen ympärille voi rakentua erilaisia perheiden kohtaamispaikkoja, joissa perheiden vertaistuki mahdollistuu. Kumppanuuksien koordinointi on nostettu esiin järjestämissuunnitelmassa:

*”Kumppanuuksien koordinointi ja vertaistukitoiminta läpileikkaavat kaikkia lasten ja perheiden palvelukokonaisuuksia. Ne otetaan huomioon palveluohjauksessa ja palveluiden toteuttamisessa. Kumppanuuksien koordinointi tarkoittaa vertaistukitoiminnan ja ryhmämuotoisen toiminnan koordinoitua yhdessä kumppaneiden (esim. kunnat ja kolmas sektori) kanssa sekä **järjestöille jaettavia avustuksia**. Kumppanuuksien koordinointi liittyy kiinteästi perhekeskusverkostojen toimintaan ja sitä voidaan toteuttaa myös **vapaaehtoistyönä** (esimerkiksi perhekahvilat), jolloin potentiaali otetaan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.”*

Ensinnäkin, maakunnan tulee mahdollistaa järjestöjen toiminta rahoituksellisin keinoin. Maakunnan tulee myös velvoittaa palveluiden tuottajilta järjestöjen toiminnan huomioonottamista omassa toiminnassaan. Perhekeskusverkot ja yhteistyö eri toimijoiden välillä on kirjattu järjestämissuunnitelmaan, mutta kuka vastaa fyysisten perhekeskusten sekä perheiden kohtaamispaikkojen kustannuksista ja ylläpidosta? Keskusten ja tapaamispaikkojen fyysiset tilat tulisi olla lähellä perheitä – kunnissa tämä tarkoittaa lähellä perheiden asumisalueita, jotta kaikilla olisi tasavertainen mahdollisuus osallistua. Eriarvoisuutta vähennetään sillä, että myös vähävaraiset perheet pääsevät osallistumaan ilman suurempia kuluja. Keskuksiin on tärkeää saada monipuolisesti lapsiperheiden palveluita, jolloin myös palvelut ovat lähellä asiakkaita. Toimijat sekä lapsiperheet voivat yhdessä tuottaa sekä päivä- että iltatoimintaa keskuksessa ja sen lähialueilla. Monialaisen yhteistyön avulla voidaan kartoittaa ja kehittää asuinalueiden perheiden tarpeisiin vastaavia palveluita ja toimintoja.

Toiseksi, perhekeskus-formaatissa olisi tärkeää ottaa huomioon se, että monikulttuurisuutta ei oteta huomioon vain erilaisena kulttuurivaihtona erilaisen musiikin tai ruokakulttuurin kautta. Kulttuurivaihto yksinomaan ei luo todellista vuorovaikutusta ja integraatiota ihmisten kesken. Vuorovaikutus syntyy arkipäivän kohtaamisesta ja kanssakäymisestä. Monikulttuurisuus on paljon enemmän kuin pelkästään kulttuurisia tapoja ja makuja, joiden esittelemisestä on tullut liiankin tavanomaista monikulttuurisuutta käsiteltäessä. Tapa- ja ruokakulttuurissa on toki oma asemansa monikulttuurisuudessa ja integraatiossa, mutta sitä on sen helppouden ja halpuuden vuoksi käytetty jopa liikaakin. Maahanmuuttajilla, etnisillä vähemmistöillä ja monikulttuurisilla yhdistyksillä on jakaa enemmänkin tietoja tai taitoja kuin pelkästään pullareseptejä. Niinpä perhekeskuksissa ja mahdollisissa perhekeskuskahviloissa olisi hyvä yhteisen osallistumisen kautta jakaa kulttuuritietoisuutta ja ottaa monikulttuurisuus ja vähemmistöt osaksi normaalia jokapäiväistä toimintaa asuinalueiden kehittämiseksi. Samalla kuitenkin monikulttuurisuus, vähemmistöt ja maahanmuuttajat tulee huomioida omana erityisryhmänä.

Lastensuojelun piirissä tulisi myös ottaa huomioon monikulttuuristen ihmisten ja perheiden erityistarpeet. Sijais- ja jälkihuollossa tulee taata lasten oikeus omaan kulttuuriinsa identiteettiin.

Seksuaaliterveys- ja kasvatus

Neuvolatoiminta kuuluu maakuntien järjestämisvastuuseen. Ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvolan toiminnan tavoitteena on seksuaaliterveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Myös koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa nousee esille seksuaaliterveys. Monikulttuurisuuden näkökulmasta ajatellen olisi hyvä ottaa huomioon eri kulttuureiden suhtautuminen seksuaalisuuteen sekä sukupuolisensitiivisyys. Koska neuvolapalvelut kuuluvat valinnanvapauden piiriin tulisi yhden kriteereistä olla kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisyys.

Kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisyys tulee ottaa huomioon henkilökunnan koulutuksessa, ja tässä voidaan hyvinkin hyödyntää eri maahanmuuttajajärjestöjen tietoja ja taitoja oman kulttuurinsa asiantuntijoina.

Työllisyys ja yrittäjyys

Mielestämme maahanmuuttajat tulee ottaa huomioon erityisenä kohderyhmänä työelämä- ja yrittäjyyspalveluissa. Haluamme lisäksi muistuttaa maahanmuuttajien erityisestä tuen tarpeesta näissä palveluissa. Erityisesti haluamme kiinnittää huomion niihin maahanmuuttajiin, joiden aika kotoutumispalveluiden piirissä on mennyt umpeen, mutta heidän kielitaitonsa on pysynyt heikkona ja ammatillista koulutusta ei ole. Maahanmuuttajat ovat ryhmä, joka tarvitsee erityistä opastusta niin työ- kuin yritys-elämässään, sillä heidän tietonsa eri mahdollisuuksista, laista ja säännöksistä voivat olla vajavaista. Maahanmuuttajien yrittäjyyttä tulee tukea koulutuksellisin keinoin ja heille tulisi avata niin taloudellista kuin laillistakin tuntemusta yrittäjyydestä ja eri yrittäjyysmalleista.

Asiakkuuksien hallinta

Järjestämissuunnitelmassa kerrotaan, että *”Asiakkuuksien hallinta järjestetään niin, että maakunnalla on kokonaisvaltainen ja reaaliaikainen yksilö- ja väestötason tieto järjestämisvastuun piirissä olevista kansalaisista, tieto kansalaisten nykyisistä ja arvioidusti tulevista palveluntarpeista, mahdollisista hyvinvointi- ja terveysvajeista sekä kansalaisille järjestettävistä ja tuotettavista palveluista ja palveluntuottajista.*

Tämän kaltaisissa, suuria henkilörekisterejä vaativissa suunnitelmissa, nousee aina esille tietosuojakysymykset niin kantaväestön kohdalla, mutta erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien kohdalla. Maahanmuuttajat ja Suomen muut etniset vähemmistöt ovat ryhmä, jonka tietosuoja ja perusoikeuksia tulee erityisesti miettiä suunnitelmia tehdessä. Tämän vuoksi haluammekin tuoda esiin kysymyksen niistä kriteereistä ja toimenpiteistä, joilla järjestämissuunnitelmassa voidaan ottaa huomioon etnisen profiloinnin sekä etnisen listauksen mahdollisuuden nostamat huolenaiheet. Julkisuudessa on lisäksi puhuttu mahdollisuudesta, että tiettyjä henkilötietoja voitaisiin antaa yritystoimijoille. Haluamme nostaa esille niiden maahanmuuttajien tilanteen, jotka tulevat maista, joissa on vainon mahdollisuus esimerkiksi poliittisen toiminnan, seksuaalisuuden tai muun vastaavan vuoksi. Varsinkin nämä asiakkaat ovat erityisen heikossa asemassa, mikäli henkilötietoja lähdetään jakamaan kaupallisiin tarkoituksiin.

Maahanmuuttajajärjestöt

Yhdymme Jyväskylän Seudun Valikoverkoston lausuntoon järjestämissuunnitelmasta. Järjestäjän tulee edellyttää palveluntuottajilta sitä, että ne turvaavat kansalaistoiminnan ja vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuden maakunnassa. Järjestäjän tulee valvoa, että palveluntuottajat eivät pysty taloudellisesti hyötymään kansalais- ja vapaaehtoistoiminnasta. Järjestäjän tulee huolehtia järjestöjen tarvitsemista resursseista ja rahoituksesta. Eri järjestöt saavat tällä hetkellä tukea toimintaansa esimerkiksi STEA:n rahoituksella. Järjestämissuunnitelmassa ei ole otettu tätä huomioon palveluiden osalta.

Työttömät työnhakijat eivät voi tällä hetkellä tehdä yhdistyksissä vapaaehtoistatyötä työmarkkinatuen menettämisen pelosta. Maakunnan tulee omalla toiminnallaan mahdollistaa vapaaehtoistyön tekeminen.

Maakunnan ja yritystoimijoiden tulee huolehtia sote-asiakkaiden ohjaamisesta järjestöjen toiminnan piiriin (LAPE:n kommentti), myös maahanmuuttajajärjestöjen piiriin.

Mahaanmuuttajajärjestöjä on erilaisia ja erilaisin painotuksin. Osa järjestöistä painottuu oman maansa kulttuurin säilyttämiseen ja suvaitsevaisuuden lisäämisen kulttuurisen tiedon kautta. Jotkut järjestöt ovat taas kunnostautuneet kotoutumisen ja neuvonnan saralla. Joihinkin yhdistyksiin kuuluu vain jäseniä omasta kulttuuripiiristään, kun taas monikulttuurisiin yhdistyksiin kuuluu niin suomalaisia kuin maahanmuuttajia, joiden tausta voi olla eri maista.

Maahanmuuttajajärjestöjen mahdollisuudet osallistua maakunnan toimintaan ovat yhtä moninaiset kuin maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuusyhdistyksetkin. Useilla yhdistyksillä on arvokasta tietoa oman maansa kulttuurista ja osa on tehnyt vuosia työtä maahanmuuttajien kotoutumisen parissa. Moni Jyväskylän maahanmuuttajayhdistyksistä toimii esimerkiksi Kansalaistoiminnakeskus Mataran tiloissa. Keski-Suomen Yhteisöjen tuki (KYT) on tällä hetkellä tekemässä Keski-Suomen järjestökyselyä, jonne kerätään tiedot kyselyyn osallistuneiden yhdistysten tehtävistä ja mistä heidät voi tavoittaa.

Tämä lausunto on kirjoitettu Monikulttuuristen järjestöjen ja kotoutumistyön verkoston (MOVE) toimesta. MOVE:n tarkoituksena on toimia tulevaisuudessa Keski-Suomen eri maahanmuuttajajärjestöjä kokoavana voimana, jonka kautta myös maakunta voisi mahdollisesti viestiä paremmin maahanmuuttaja- ja monikulttuuristen järjestöjen kanssa.

Kieli ja tulkkaus

Kuten jo aiemmin mainittiin, kielikysymykset ja tulkkaus tulee ottaa huomioon kaikessa maakunnan toiminnassa. Ilman ymmärrystä ei voi olla osallisuutta.

Tulkkipäivystyksiä tarvitaan kotopalveluiden lisäksi myös sote-keskuksissa ja esimerkiksi päiväkeskustoiminnassa. Tulkkauspalveluita ei voida ulkoistaa pelkästään kotopalveluiden vastuulle vaan asiakkaan tulee saada neuvontaa omalla kielellään niin sairaanhoidossa kuin muissakin palveluissa. Palveluissa tulee edellyttää asiantuntevaa ja ymmärrettävää palveluohjausta. Varsinkin terveydenhuollossa asiakkaan tulee saada omalla kielellään riittävää terveydenhuollon neuvontaa.

Maakuntaudistuksen myötä tulkkauksen tarve tulee kasvamaan huomattavasti. Ehdotammekin että tulkkauksen käsitettä laajennettaisiin ja monipuolistettaisiin. Virallisen tulkin on oltava jäävi, mutta avustajana hän voi tehdä asiakkaan intressejä tukevaa avustusta. Niissä tilanteissa, joissa ei ole virallisen tulkin tarvetta ehdotamme nk. kulttuuritulkkia. Monissa tilanteissa tarvitaan laajempaa apua kuin pelkkä virallinen tulkkaus. Tulkkeja voisi siis valjastaa myös näihin avustaviin tehtäviin. Esimerkiksi synnytystilanteessa monikielinen ”doula” voisi olla hyvä tuki ja apu. Kansalais- ja maahanmuuttajajärjestöt voisivat osaltaan olla auttamassa tulkkien koulutuksessa ja välittämisessä tarpeen mukaan. Tämä ei kuitenkaan onnistu ilman lisäresursseja niin järjestöille kuin maakunnan neuvontatehtäviinkin.

Monikulttuurisuus ja maahanmuutto kokonaisuutena

Vaadimme, että monikulttuurisuus ja asiakkaiden monimuotoisuus tulee huomioida kokonaisuudessaan kaikissa maakunnan palveluissa. Järjestämissuunnitelmaan tulisi kirjata, kuinka

maahanmuuttajia ja monikulttuurisuutta käsittelevää tietoa voitaisiin hyödyntää päätöksenteon pohjana, ja maakuntaan tulisi tehdä monikulttuurisuuden strategia.

Toimivan monikulttuurisuusstrategian luomiseen tarvitaan myös maakunnan tulevien työntekijöiden osaamisen vahvistamista. Monikulttuurisuus- ja maahanmuuttajatyö tulee huomioida eri palveluissa, mutta myös erillisenä kokonaisuutena sillä henkilöt tämän kokonaisuuden alla ovat erityisen haavoittuvassa asemassa.

Maahanmuutto- ja monikulttuurisuus tulee ottaa huomioon kaikissa maakunnissa. Suomeen tulee luoda yhteisin kriteerein toimiva kokonaisuus, jotta maahanmuuttajille ja etnisille vähemmistöille voidaan tarjota yhtäläiset oikeudet kaikkien maakuntien alueella.

Pakolaistaustaisten perheiden ja alaikäisenä tulleiden maahanmuuttajien erityistarpeet on otettava huomioon. Turvakotitoiminta tulee myös huomioida järjestämissuunnitelmassa, sen resursseja on lisättävä ja maahanmuuttajille ja vähemmistöille on jaettava enemmän tietoa turvakotien toiminnasta. Turvakodeissa tulee myös ottaa monikulttuurisuus huomioon.

Soteen siirryttäessä maakunta voi ostaa erinäisiä palveluita yksityisiltä palveluntuottajilta. Näissä ostopalveluissa on varmistettava riittävä osaaminen maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuus asioissa. Valvonta niin sotekeskuksissa kuin palveluntuottajienkin kohdalla tulee varmistaa, että asiakkaiden kulttuuriset, kielelliset ja etniset erityistarpeet ja oikeudet tulevat huomioiduiksi.

Tiivistelmä

Maakunnan tulee itse järjestäjänä sekä palveluntuottajien kanssa tekemissään sopimuksissa asettaa seuraavia ehtoja ja kriteereitä:

- Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus tulee ottaa huomioon kaikissa palveluissa.
- **Kielikysymykset ja tulkkauspalvelu** ovat punainen lanka, jonka kautta tulee tarkastella kaikkia järjestämissuunnitelman osa-alueita, jotta valinnanvapaus, vuorovaikutus ja osallisuus voivat toteutua myös maahanmuuttajien osalla.
- Järjestämissuunnitelmassa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, kuinka järjestetään konkreettisesti riittävästi vaikuttamisen ja osallistumisen keinoja ja väyliä maahanmuuttajille, etnisille vähemmistöille ja monikulttuurisille perheille.
- Järjestäjän tulee huolehtia maahanmuuttajaneuvoston, -foorumin tai -verkoston olemassaolosta. Tässä neuvostossa tulee olla sekä monikulttuurista työtä tekeviä, että itse maahanmuuttajia. Päättäjien osallistuminen neuvoston tapaamiseen on välttämätöntä, jotta neuvoston viesti päättyy maakuntavaltuustoon asti.
- Toistuvuus, tulkattavuus ja ymmärrettävyys tulee ottaa kotoutumispalveluissa huomioon.
- Kotoutumispalveluissa pitää lisätä asiakasosallisuutta vahvistavia keinoja asiakasryhmän erikoistarpeiden mukaisesti sekä tiivistää yhteistyötä paikalliseen järjestökenttään.
- Maahanmuuttajille suunnattavassa tuessa on huomioitava aika myös kotoutumisajan jälkeen, jotta sen jälkeen ei kukaan joutuisi yksin tuuliajolle.
- Kotoutumisavustajien käyttöä on vahvistettava.
- Maakunnan tulee huolehtia, että myös muut kuin kotoutumispalveluihin oikeutetut henkilöt saavat riittävän tuen ja avun. Yli kolme vuotta Suomessa olleilla ja muista syistä

maahan tulleiden kohdalla tulee huomioida tulkkauspalvelut, työntekijöiden osaaminen ja asiakkaiden osallisuus.

- Tulkkausta tulee olla saatavilla silloin, kun on sen tarve. Tulkkipäivystyksiä tarvitaan kotopalveluiden lisäksi myös sote-keskuksissa ja esimerkiksi päiväkeskustoiminnassa. Tulkkauspalveluita ei voida ulkoistaa pelkästään kotopalveluiden vastuulle vaan asiakkaan tulee saada neuvontaa omalla kielellään niin sairaanhoidossa kuin muissakin palveluissa. Palveluissa tulee edellyttää asiantuntevaa ja ymmärrettävää palveluohjausta.
- Ohjaus- ja neuvontapalveluissa on otettava huomioon myös ne asiakkaat, jotka eivät osaa käyttää digipalveluja sekä luku- ja kirjoitustaidottomat.
- Kun eri toimintaelementtejä siirretään digipohjalle, niin tämä tulee ajatella kokonaisvaltaisesti ja muillakin kuin kotimaisilla kielillä.
- Maakunnan tulee mahdollistaa järjestöjen toiminta rahoituksellisin keinoin. Maakunnan tulee myös velvoittaa tuottajilta järjestöjen toiminnan huomioonottamista omassa toiminnassaan.
- Perhekeskusten ja tapaamispaikkojen fyysiset tilat tulisi olla lähellä perheitä – kunnissa tämä tarkoittaa lähellä perheiden asumisalueita, jotta kaikilla olisi tasavertainen mahdollisuus osallistua.
- Lastensuojelun piirissä tulisi ottaa huomioon monikulttuuristen ihmisten ja perheiden erityistarpeet. Sijais- ja jälkihuollossa tulee taata lasten oikeus omaan kulttuuriinsa identiteettiin.
- Kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisyys tulee ottaa seksuaali- ja terveyspalveluissa huomioon henkilökunnan koulutuksessa, ja tässä voidaan hyvinkin hyödyntää eri maahanmuuttajajärjestöjen tietoja ja taitoja oman kulttuurinsa asiantuntijoina.
- Maahanmuuttajat tulee ottaa huomioon erityisenä kohderyhmänä työelämä- ja yrittäjyyspalveluissa.
- Maahanmuuttajien yrittäjyyttä tulisi tukea koulutuksellisin keinoin ja heille tulisi avata niin taloudellista kuin laillistakin tuntemusta yrittäjyydestä ja eri yrittäjyysmalleista.
- Asiakkuuksien hallinnan kohdalla on luotava selvät kriteerit, joissa otetaan maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt huomioon erityisen heikossa asemassa olevana ryhmänä. Asiakkuuksista saatuja tietoja ei tule myydä markkinallisiin tarkoituksiin.
- Järjestäjän tulee edellyttää palveluntuottajilta sitä, että ne turvaavat kansalaistoiminnan ja vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuden maakunnassa. Järjestäjän tulee valvoa, että palveluntuottajat eivät pysty taloudellisesti hyötymään kansalais- ja vapaaehtoistoiminnasta.
- Maakunnan tulee omalla toiminnallaan mahdollistaa vapaaehtoistyön tekeminen.
- Maakunnan ja yritystoimijoiden tulee huolehtia sote-asiakkaiden ohjaamisesta järjestöjen toiminnan piiriin (LAPE:n kommentti), myös maahanmuuttajajärjestöjen piiriin.
- Vaadimme, että monikulttuurisuus ja asiakkaiden monimuotoisuus tulee huomioida kokonaisuudessaan kaikissa maakunnan palveluissa. Järjestämissuunnitelmaan tulisi kirjata, kuinka maahanmuuttajia ja monikulttuurisuutta käsittelevää tietoa voitaisiin hyödyntää päätöksenteon pohjana, ja maakuntaan tulisi tehdä monikulttuurisuuden strategia.
- Pakolaistaustaisten perheiden ja alaikäisenä tulleiden maahanmuuttajien erityistarpeet on otettava huomioon.
- Turvakotitoiminta tulee myös huomioida järjestämissuunnitelmassa, sen resursseja on lisättävä ja maahanmuuttajille ja vähemmistöille on jaettava enemmän tietoa turvakotien toiminnasta. Turvakodeissa tulee myös ottaa monikulttuurisuus huomioon.

- Ostopalveluissa on varmistettava riittävä osaaminen maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuus asioissa. Valvonta niin sotekeskuksissa kuin palveluntuottajienkin kohdalla tulee varmistaa, että asiakkaiden kulttuuriset, kielelliset ja etniset erityistarpeet ja oikeudet tulevat huomioiduiksi.
- Maahanmuutto- ja monikulttuurisuus tulee ottaa huomioon kaikissa maakunnissa. Suomeen tulee luoda yhteisin kriteerein toimiva kokonaisuus, jotta maahanmuuttajille ja etnisille vähemmistöille voidaan tarjota yhtäläiset oikeudet kaikkien maakuntien alueella.

Jyväskylässä 21.2.2018

Emmanuel Sibomana	Hallituksen puheenjohtaja, Paremmiin Yhdessä ry
Annika Miettinen	Hallituksen sihteeri, Paremmiin Yhdessä ry
Anna-Katariina Kinnunen	Paremmiin Yhdessä ry
Jutta Kritz	AAFC - Keski-Suomen Afrikkayhdistys / Hallituksen sihteeri, Keski-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto Wari ry
Kristiina Baltzar	Paremmiin Yhdessä ry
Susanna Baltzar	Sosiaalityöntekijä
Anu Piispanen	Lape perhekeskuskoordinaattori Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma: Keski-Suomen lasten ja perheiden parhaaksi KSLAPE, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Järvi-Suomen Piiri ry
Maria Lehtinen	Kehittämiskoordinaattori, Keski-Suomen lasten ja perheiden parhaaksi KSLAPE
Sara Robinson-Moncada	Monikulttuuriset perheet
Sonya Sahradyan	MONI–Inhimillisen Kehityksen ja Sosiaalisen Muutoksen Yhdistys ry
Ismael Sheikh Musse	Hallituksen puheenjohtaja, Keski-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto Wari ry
Daman Saeed	
Alvaro Perez	
Gloria Lapitan	